

การพิจารณาคดีฎีกัดหวาน : เจื่อนำของการดำเนินคดีเสรีภาพในการแสดงออก

ความเห็นของนายคิงสลีย์ แอบบอต

ที่ปรึกษากฎหมายระหว่างประเทศของไอซีเจภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

การพิจารณาคดีของสองนักข่าวที่ประจำในไทยจากสื่อข่าวออนไลน์ “ฎีกัดหวาน” ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทกองทัพเรือไทยเป็นไปอย่าง “สบายสบาย” ในฐานะที่ผมได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การพิจารณาคดีดังกล่าวสำหรับคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (ICJ) ในระหว่างวันที่ 14 และ 16 กรกฎาคมที่ผ่านมาในจังหวัดภูเก็ต

แต่ภายใต้เบื้องหน้าที่สงบนิ่งนั้น กระบวนการพิจารณาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางกฎหมายที่มีเจื่อนำและผิดธรรมดา เพราะเป็นการที่สถาบันของรัฐบาล-กองทัพเรือไทย-เรียกร้องให้มีการลงโทษทางอาญาแก่การหมิ่นประมาทชื่อเสียงของหน่วยงานตน

ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีไม่ได้มีท่าที่เป็นปฏิบัติต่อฝ่ายจำเลย และผมไม่ได้สังเกตเห็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดปกติระหว่างกระบวนการพิจารณา

ในช่วงแรก ทนายความจำเลยแปดคนต้องเผชิญกับอัยการโจทก์เพียงหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตาม ในเช้าวันที่สองฝ่ายโจทก์แจ้งแก่ผู้พิพากษาว่าเธอไม่มีคำถามใดสำหรับพยานจำเลยและไม่ปรากฏตัวในช่วงที่เหลือของการพิจารณาคดี

ในวันที่ 17 กรกฎาคม 2556 “ฎีกัดหวาน” เผยแพร่บทความซึ่งมีหนึ่งย่อหน้าที่ยกข้อความมาจากบทความของสำนักข่าวรอยเตอร์สซึ่งได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ว่า “กำลังทหารทางเรือของไทย” (Thai naval forces) สมรู้ร่วมคิดในการลักลอบขนย้ายชาวโรฮิงญากลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากประเทศพม่า

ในเดือนธันวาคม 2556 กองทัพเรือไทยตอบโต้โดยการยื่นฟ้องบริษัท Big Island Media ซึ่งเป็นบริษัทแม่ของฎีกัดหวาน และนักข่าวทั้งสองคน คือ นางสาวชุตติมา สีดาเสถียร และนายอลัน มอริสัน โดยกล่าวหาว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญาในฐานะหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาและมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยมีโทษสูงสุดสำหรับอาชญากรรมดังกล่าว คือ จำคุก 2 ปีและ 5 ปี ตามลำดับ แต่ไม่มีการฟ้องข้อหาใดต่อสำนักข่าวรอยเตอร์ส

รัฐบาลต่างๆ หน่วยงานของสหประชาชาติ และกลุ่มสิทธิมนุษยชน รวมถึง ICJ ได้มีการเรียกร้องให้ยุติข้อหาดังกล่าว

อนึ่ง ข้อ 19 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคีได้ให้การรับรองสิทธิในเสรีภาพการแสดงออกซึ่งรวมถึงสิทธิการได้รับทราบข้อมูล

กฎหมายหมิ่นประมาทไม่ควรถูกนำมาใช้ในการทำให้การแสดงออกอย่างอิสระเป็นความผิดทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำไปโดยปราศจากเจตนาร้ายและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะดังจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณีคดีนี้

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดต่อเสรีภาพในการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านสิทธิในการแสดงออก คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล และผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศอื่นๆ จึงได้เรียกร้องรัฐไทยให้ยุติข้อกล่าวหาความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาททั้งหมด

คดีดังกล่าวนั้นตรงข้ามกับปฏิญญาความโกรธเคืองของนานาชาติที่มีอยู่ท่ามกลางการค้นพบของหลุมฝังศพที่มีการกล่าวหาว่ามีการเชื่อมโยงกับนักค้ามนุษย์ที่อยู่ทั้งสองฝั่งชายแดนไทย-มาเลเซีย และสถานการณ์อันเลวร้ายของชาวโรฮิงญาและบังคลาเทศนับพันคนที่ถูกพบว่ายังถูกปล่อยเคว้งคว้างอยู่ในทะเลอันดามัน

ทั้งนี้ รัฐบาลไทยยังคงมีความพยายามในการดำเนินคดีนี้ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อเท็จจริงที่ถูกยกขึ้นโดยกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐฯ เมื่อจัดอันดับต่ำสุดให้ประเทศไทยในสองปีให้หลังมานี้ที่ระดับเทียร์ 3 ในรายงานการค้ามนุษย์ที่มีอิทธิพลใน ปี 2558 (Trafficking in Persons Report)

โดยมีการคาดเดาว่าการที่อัยการไม่ค่อยมีบทบาทในคดี (และในท้ายที่สุดไม่ปรากฏตัวเลยนั้น) แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ได้ผลักดันคดีนี้มากนัก แต่สำหรับนักกฎหมายที่ไทยมีประสบการณ์นั้น การที่อัยการออกจากห้องพิจารณาเกิดขึ้นเมื่อมีความมั่นใจในคดีของตน

พยานทั้งสี่คนของฝ่ายโจทก์ส่วนใหญ่ได้รับการสอบถามเกี่ยวกับแง่มุมการดำเนินการของคดี : พยานคนแรกเป็นเจ้าหน้าที่กองทัพเรือซึ่งเป็นผู้ยื่นฟ้อง ในขณะที่พยานอีกสามปากเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ได้รับร้องทุกข์และดำเนินการเกี่ยวกับคดี

การสอบสวนคดีดูเหมือนจะดำเนินไปอย่างผิวเผิน ตัวอย่างเช่นกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้สอบปากคำบุคคลอื่นใดนอกเหนือจากนักข่าวทั้งสองคนของภูเก็ตหวาน และไม่มีการตรวจสอบการแปลภาษาไทยของบทความดังกล่าวโดยกองทัพเรือซึ่งได้แปลข้อความว่า “กำลังทหารทางเรือของไทย” (Thai naval forces) เป็น “กองทัพเรือไทย” (Royal Thai Navy) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการโต้แย้งคดีดังกล่าว

ในขณะที่ผู้พิพากษารอการมาถึงของพยานฝ่ายโจทก์คนสุดท้าย ได้สอบถามไปยังหนึ่งในนักข่าว คือ นางสาวชุตินา สีดาสถียร ว่าทำไมคดีจึงไม่อยู่ในการไต่ถามโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เธอจึงตอบว่า แม้ว่าทั้งสองจะพยายามอย่างดีที่สุดที่จะทำข้อตกลง แต่เธอและอีกหนึ่งผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เตรียมการที่จะขอโทษจากการแสดงออกในฐานะสื่อมวลชนของพวกเขาในการที่จะรายงานสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากการทำซ้ำจากเนื้อหาข่าวของสำนักข่าวอื่น

ในระหว่างการพิจารณา คู่ความทั้งสองฝ่ายกล่าวว่ากองทัพเรือไทยและนักข่าวภูเก็ตหวานไม่เคยมีความเกลียดชังใดๆ ระหว่างกัน โดยสำนักข่าวภูเก็ตหวานก็มีการรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมของกองทัพเรือไทยอย่างต่อเนื่อง

โดยในช่วงต้นปี นางสาวชุตินา สีดาเสถียร ซึ่งกำลังศึกษาปริญญาเอกด้านโรฮิงญา ถูกขอร้องจากสำนักนายกรัฐมนตรีย เพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิกฤตการณ์โรฮิงญา ฝ่ายจำเลยมีการนำเสนอคดีโดยพยานเจ็ดปากซึ่งรวมถึงผู้ถูกกล่าวหาทั้งสองคนด้วย

พยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยนั้นมุ่งพิสูจน์ว่า นักข่าวทั้งสองคนเพียงแต่ดำเนินงานตามหน้าที่ในการรายงานข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเท่านั้น ไม่เคยมีเจตนาที่จะหมิ่นประมาทกองทัพเรือไทย เพียงแต่ทำซ้ำซึ่งข้อความตอนหนึ่งจากบทความของสำนักข่าวรอยเตอร์สเท่านั้น ที่มีใจความอ้างถึง “กำลังทหารทางเรือของไทย” (Thai naval forces) ไม่ใช่กองทัพเรือไทยซึ่งยอมมิให้ผู้เสียหาย อีกทั้งพระราชบัญญัติอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ฯ ก็มีได้มุ่งหมายที่จะบังคับใช้แก่คดีประเภทนี้ด้วย

ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานอัยการไม่อยู่ระหว่างการสืบพยานของจำเลย จึงไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

ในตอนนี ฝ่ายจำเลย เพื่อนสื่อมวลชนไทย และองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ ยังคงรอคำพิพากษาซึ่งมีขึ้นในวันที่ 1 กันยายน 2558

ไม่ว่าผลของคดีจะออกมาเช่นไรและกระบวนการพิจารณาคดีเท่าที่ผ่านมา ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้น เป็นที่ชัดเจนว่ากองทัพเรือไทยและฝ่ายโจทก์ต้องดำเนินการยุติข้อกล่าวหาดังกล่าวอย่างทันที และกฎหมายอาญาว่าด้วยการหมิ่นประมาทของไทยควรถูกยกเลิกเพื่อให้ความมั่นใจว่าได้ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้วย

นักข่าวในประเทศไทยจะต้องไม่เผชิญกับกระบวนการพิจารณาที่แยบยลแบบนี้ อีก หรือไม่ลังเลที่จะรายงานข่าวซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเนื่องจากกลัวที่จะถูกเจ้าหน้าที่ลากเข้ามาอย่างไม่ยุติธรรมสู่การดำเนินคดีในศาล